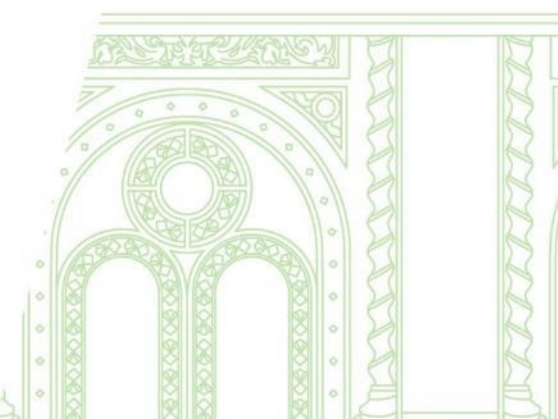

Національний
банк України

Звіт про фінансову стабільність

22 грудня 2023 року

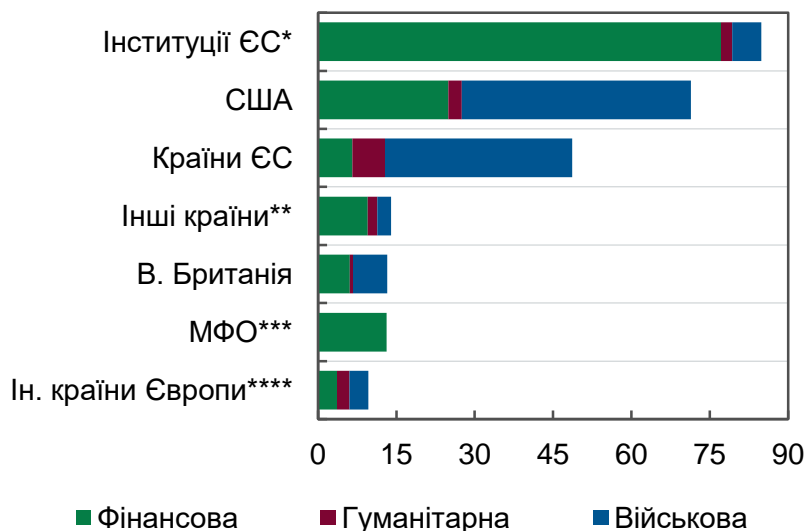

Головне

- Повномасштабна війна та пов'язані з нею безпекові загрози залишаються ключовим системним ризиком для фінансового сектору.
- Через значні воєнні витрати економіка залишатиметься залежною від міжнародної фінансової допомоги, ризики неритмічності якої посилилися.
- Втім шанси успішного погодження пакетів фінансової допомоги партнерами високі, тож НБУ прогнозує збереження макроекономічних передумов для стабільної роботи фінсектору.
- Висока ліквідність сектору зберігається, триває приплив коштів клієнтів у гривні – запас міцності достатній для протистояння шокам, що нині малоімовірні.
- Після тривалої паузи відновлюється гривневе кредитування: корпоративне, іпотечне, незабезпечене споживче – це наслідок відновлення попиту та збереження держпідтримки.
- Пік кредитних втрат від війни пройдено, однак підвищений рівень кредитних ризиків зберігатиметься в галузях, що відновлюються повільно. Зокрема фінансовий стан окремих агровиробників погіршився через низькі внутрішні ціни на агропродукцію.
- Висока процентна маржа забезпечує банкам поточну прибутковість та стійкість до зниження ставок. Надалі рентабельність знизиться через підвищений податок на прибуток.
- Оцінка стійкості підтвердила достатність капіталу банків – лише кілька фінустанов потребуватимуть встановлення підвищених рівнів нормативів.
- Поточна капіталізація сектору сприяє подальшому відновленню вимог до капіталу банків включно із активацією буферів капіталу.

Ризики зростуть, якщо допомога буде неритмічною...

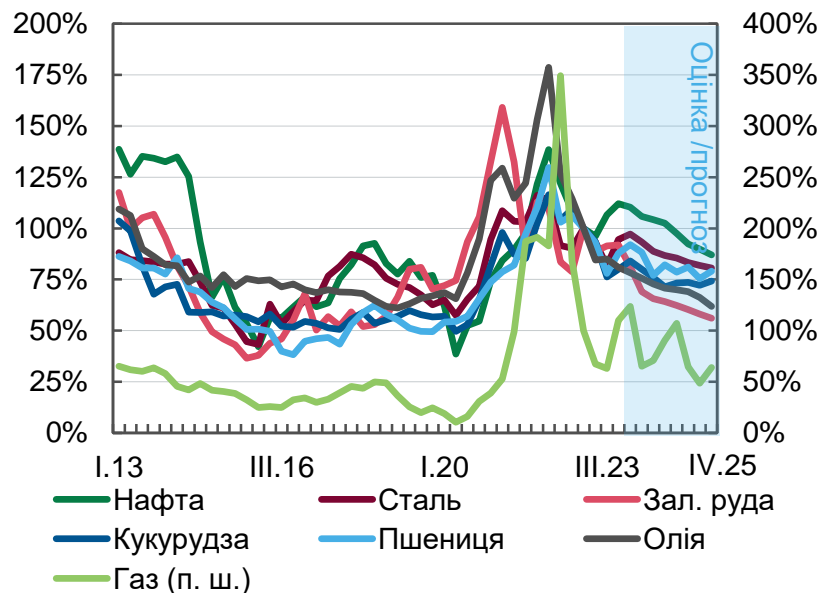
Оголошена офіційна допомога Україні, з кінця січня 2022 року до кінця жовтня 2023 року, млрд євро

* Єврокомісія, Рада ЄС та Європейський фонд миру. ** Австралія, Канада, Нова Зеландія, Південна Корея, Тайвань, Туреччина, Японія. *** МВФ, Світовий банк, ЄБРР. Допомога країн у рамках донорських проектів не врахована як допомога МФО. **** Ісландія, Норвегія, Швейцарія.

Джерело: Інститут світової економіки, Кіль (ФРН).

Світові ціни на сировинні товари*, I кв. 2023 = 100%

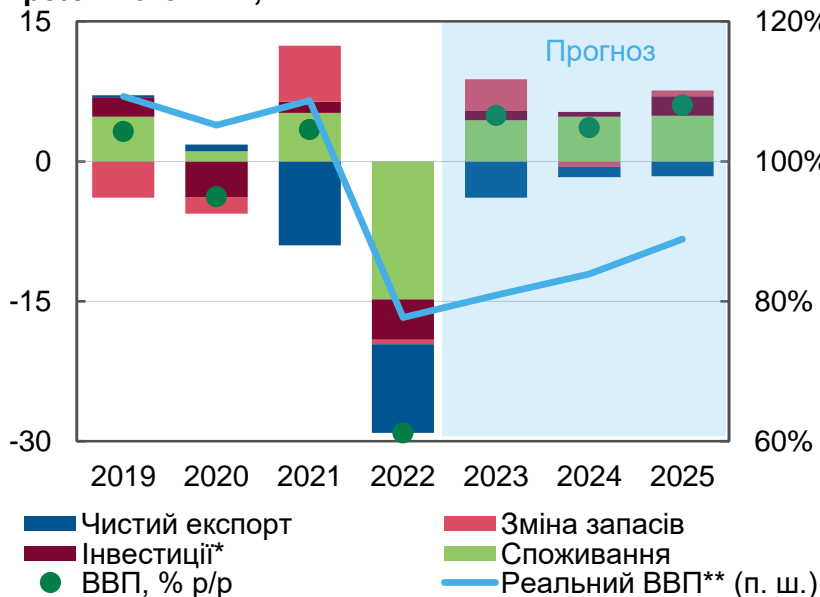
*Нафта – сорт Brent; природний газ на хабі в Нідерландах; сталь – квадратна заготовка; залізна руда – концентрат, Китай; соняшникова олія, пшениця, кукурудза – світові ціни.

Джерело: НБУ, Інфляційний звіт, жовтень 2023 року.

- Міжнародна допомога Україні залишається системною та значною, проте посилюються загрози її неритмічності.
- Рішення ЄС про відкриття переговорів про вступ – стратегічний сигнал для України.
- Ціни на основні товари українського експорту знизилися порівняно з торішніми рівнями, що негативно впливає на експортні надходження. Проте основна проблема для українського експорту – логістичні труднощі.

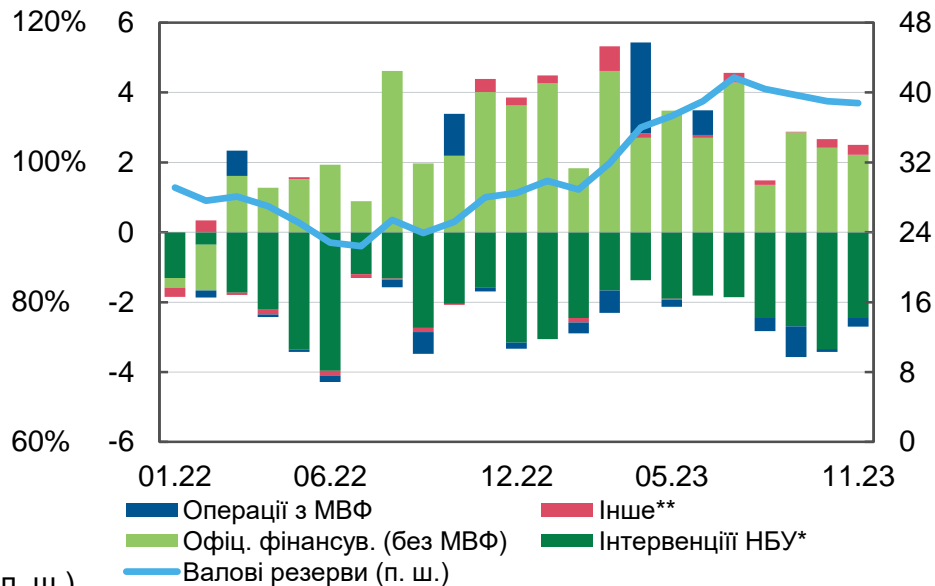
...ВТІМ українська економіка має запас міцності

Внески категорій кінцевого використання в зміну реального ВВП, в. п.

* ВНОК – валове нагромадження основного капіталу.
 ** Реальний ВВП у постійних цінах 2016 року, 2016 рік = 100%.
 Джерело: Держказначейство, МФУ, розрахунки НБУ.

Зміна валових міжнародних резервів, млрд дол.

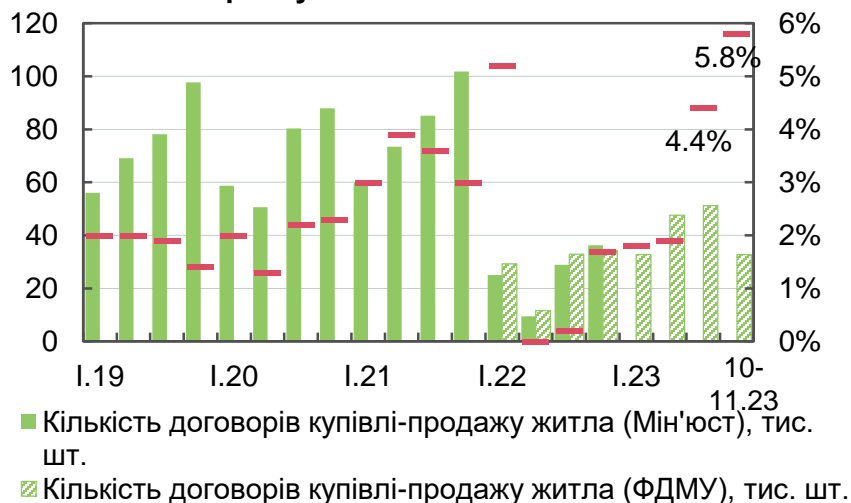

* Чисті інтервенції НБУ: (+) - купівля валюти в резерви (-) - продаж з резервів. ** Інше - переоцінка фінансових інструментів унаслідок зміни ринкової вартості та курсів валют, а також інші операції.
 Джерело: НБУ.

- Економіка зростає завдяки відновленню внутрішнього попиту, інфляція контрольована, а рівень міжнародних резервів близький до історичного максимуму.
- Запорукою збереження макро- та фінансової стабільності залишається достатнє та ритмічне надходження міжнародної допомоги.
- Базовий сценарій НБУ на 2024 рік передбачає збереження макроекономічних передумов для стабільної роботи фінансового сектору.

Окремі сегменти ринку нерухомості стабілізуються

Активність на ринку житла

— Співвідношення кількості нових іпотечних кредитів та договорів купівлі-продажу житла, % (п. ш.)

* Кількість нових іпотечних кредитів за результатами опитування банків.

Дані ФДМУ – дані про правочини, посвідчені нотаріусами, за якими виникає зобов'язання зі сплати ПДФО.

Джерело: Мін'юст, ФДМУ, дані банків.

Співвідношення “ціна до річної оренди”

— Довгострокове середнє

— Співвідношення ціни на вторинне житло та оренди

Джерело: сайти агентств з нерухомості, розрахунки НБУ.

- Попит на ринку житла поволі зростає, передусім на готове житло, хоча кількість угод залишається значно нижчою, ніж до повномасштабного вторгнення.
- Ціни на вторинному ринку житла сповільнилися, тоді як вартість оренди значно зросла – співвідношення “ціна до оренди” вказує, що ринок наближається до збалансованого стану.
- Нове житло зводять неохоче, інвестиційна привабливість нерухомості низька.
- Субсидійована іпотека від “єОселя” відіграє дедалі більшу роль.

Індекс фінансового стресу стабілізувався

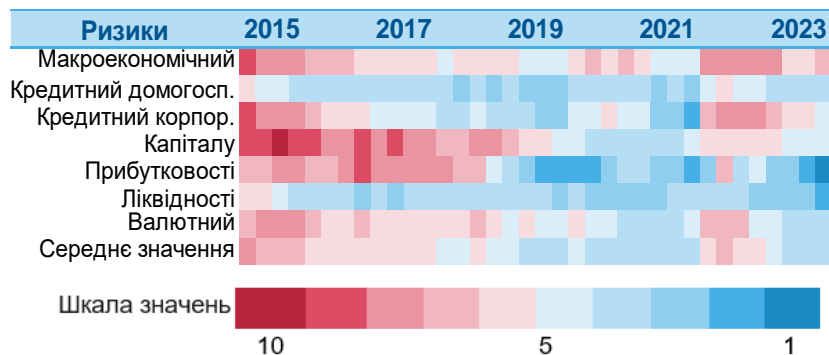
Джерело: НБУ.

- ІФС протягом II півріччя стабілізувався на помірно високому рівні.
- Найбільший внесок в індекс має субіндекс державних цінних паперів: дохідність облігацій залишається високою через фіскальні ризики країни.
- Натомість банківський субіндекс перебуває на низькому рівні і навіть дещо знизився протягом останнього півріччя.

Карта ризиків фінансового сектору

Теплова карта фінансового сектору

Макроекономічний ризик посилюється (+1). Передусім це результат зростання дефіциту поточного рахунку. Втім ризик нівелюється міжнародною допомогою.

Кредитний ризик домогосподарств не змінився. Якість роздрібного портфеля поступово поліпшується, однак очікування банків відносно якості кредитів все ще стримані.

Кредитний ризик корпорацій знизився (-1) завдяки поліпшенню фінансового стану підприємств та зниженню рівня дефолтів.

Ризик капіталу не змінився. Нормативи достатності капіталу надалі значно перевищують мінімальні вимоги.

Ризик прибутковості знизився (-2) завдяки збільшенню процентних доходів та незначним цьогоріч відрахуванням у резерви.

Ризик ліквідності знизився (-1), адже кошти клієнтів надалі зростали. Коефіцієнт LCR значно перевищує нормативи.

Валютний ризик не змінився. Ситуація на валютному ринку залишається стійкою. Обсяг міжнародних резервів високий.

Банки зберігають високу ліквідність завдяки припливу коштів

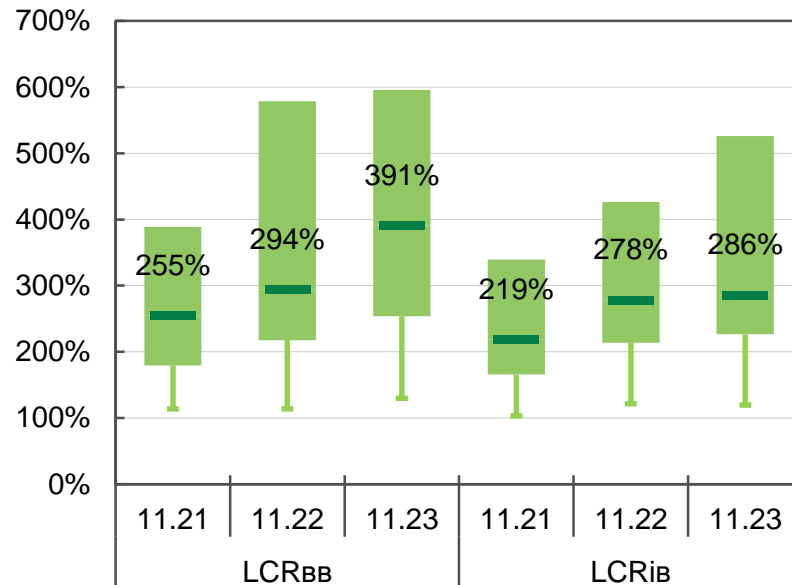
Зміна коштів клієнтів у гривні, р/р

У банках, платоспроможних на 1 грудня 2023.

Джерело: НБУ.

Коефіцієнти покриття ліквідності в усіх валютах (LCR_{вв}) та в іноземних валютах (LCR_{ів})

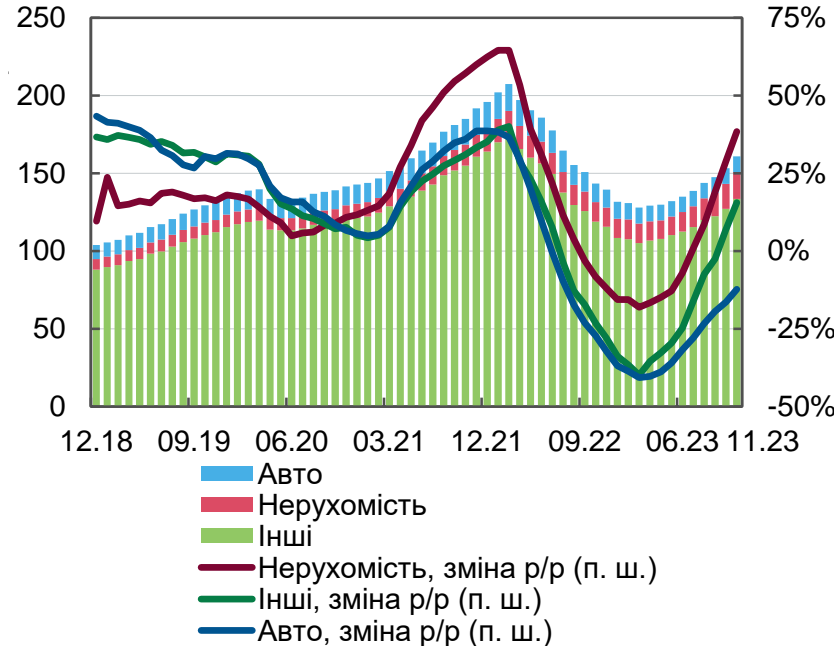
У банках, платоспроможних на кожну звітну дату. Грані прямокутника – перший та третій квартилі розподілу. Лінія всередині прямокутника – медіана. Нижні лінії поза прямокутником – мінімум.

Джерело: НБУ

- Припливи коштів населення та бізнесу продовжуються, банки фондуються майже виключно за рахунок коштів клієнтів.
- Банки зберігають високу ліквідність. Коефіцієнти LCR зростають останні два роки та в рази перевищують нормативні вимоги.
- Високоякісні ліквідні активи складають близько половини активів банків – стійкість фінансових установ до ризиків ліквідності надвисока.

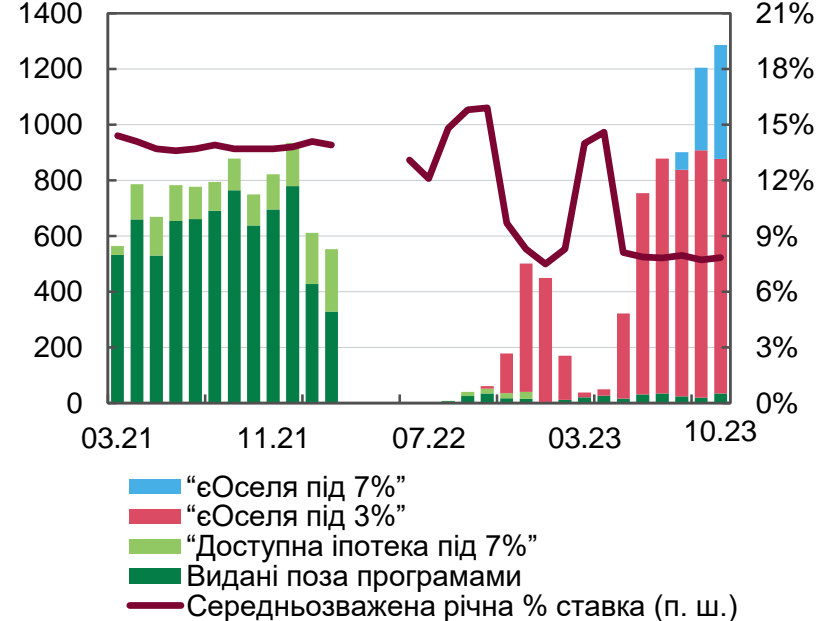
Стрімко зростають незабезпечені та іпотечні кредити населенню

Чисті гривневі кредити фізичним особам за видами кредитів, млрд грн

Джерело: НБУ.

Нове іпотечне кредитування, в т. ч. в межах програм*, млн грн

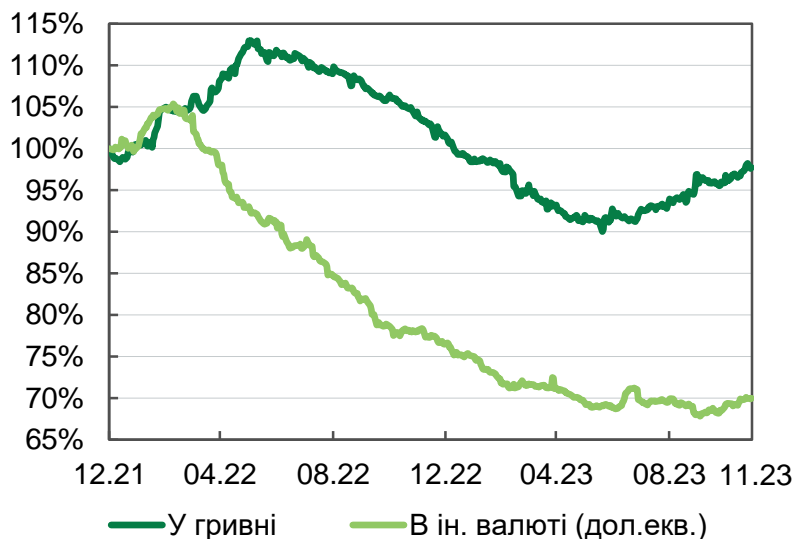
Дані про кредити, видані поза програмами – оцінка за результатами опитування банків.

Джерело: НБУ, дані банків, ФРП, УФЖК.

- Роздрібний портфель зростає в двох сегментах: іпотечному та незабезпеченому споживчому.
- У кожному із сегментів активно конкурують лише окремі учасники, концентрація зростає.
- Рівень дефолтів портфеля поволі знижується, однак банки зберігають консерватизм в оцінках якості портфеля.

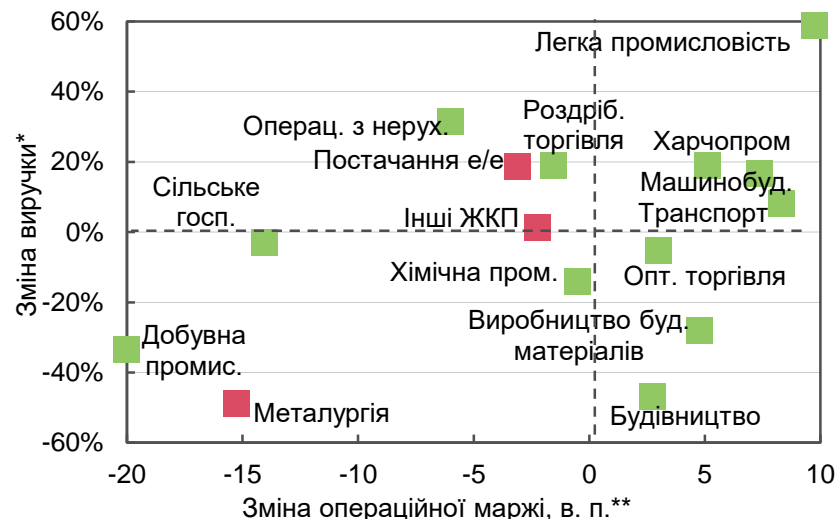
Корпоративний кредитний портфель поволі відновлюється

Чисті кредити суб'єктам господарювання,
12.2021 = 100%

Джерело: НБУ.

Зміна виручки та операційної маржі у 2023 році
порівняно із 2021 роком

* Зміна виручки за 12 місяців, що закінчуються вереснем 2023 року (для сільського господарства за 2022 рік) до виручки за 2021 рік.

** Зміна операційної маржі за 9 місяців 2023 року (для сільського господарства за 2022 рік) порівняно із маржею за 2021 рік.

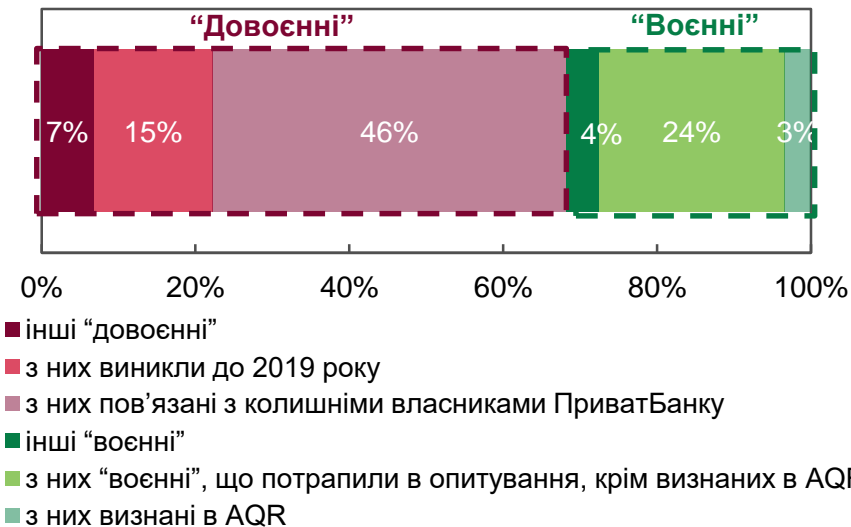
Червоним позначено операційно збиткові галузі за 9 місяців 2023 року.

Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ.

- Пожвавлення діяльності бізнесу та поліпшення фінансового стану компаній відновили попит на гривневі кредити, валютне кредитування й надалі стагне.
- Кредитуванню сприяє державна підтримка, але портфелі нарощують і банки, що не беруть участь у державних програмах.
- З огляду на задовільний фінансовий стан компаній кредитні ризики портфеля контролювані, однак вищі в окремих сегментах, зокрема сільському господарстві.

“Воєнні” дефолти – передусім наслідок фінансових труднощів

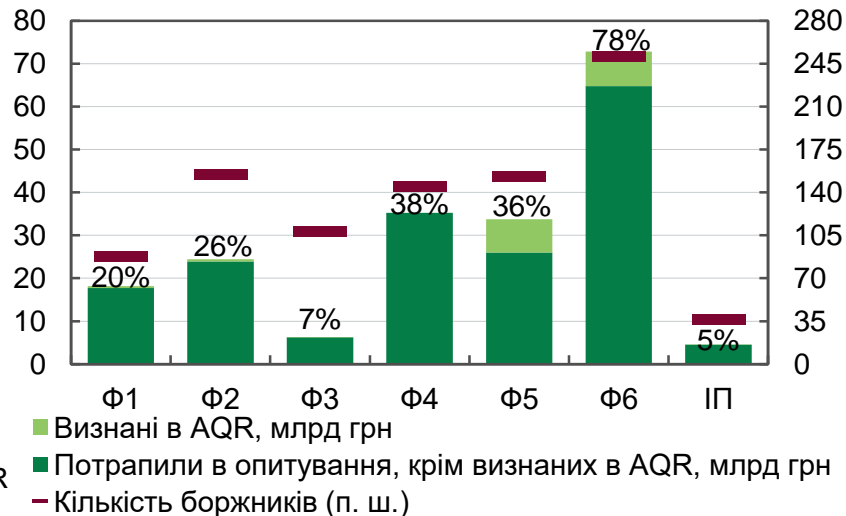
Структура корпоративних NPL за обсягами на 1 жовтня 2023 року

“Довоєнними” названо NPL, визнані до 1 лютого 2022 року, “воєнними” – після. За кредитами більше 2 млн грн.

Джерело: НБУ.

Фактори дефолту* боржників під час воєнного стану, обсяги валових NPL на 1 жовтня 2023 року

Дефолт боржників міг обумовлюватися кількома факторами. У такому разі сума боргу потрапляє одночасно в кілька колонок.

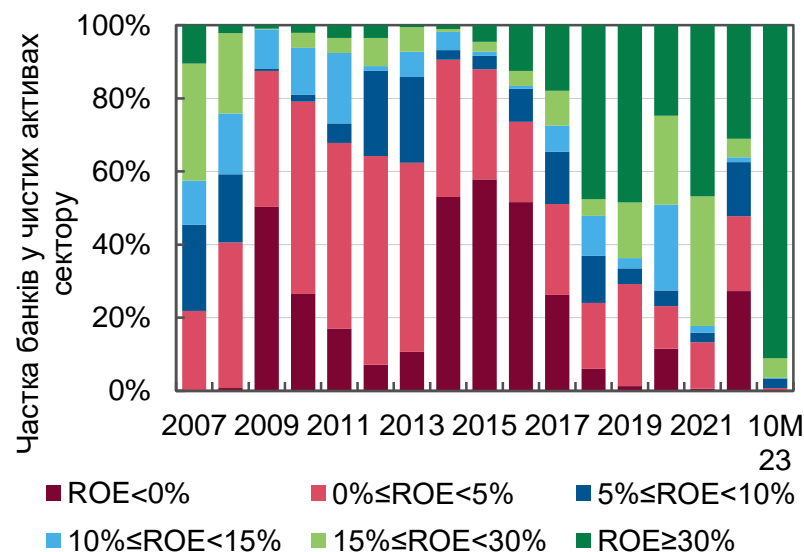
Джерело: опитування банків.

- Близько третини “воєнних” непрацюючих кредитів (NPL) виникли через пошкодження або окупацію. Ці кредити добре зарезервовані, стандартні реструктуризації для них мало дієві.
- Більше половини визнаних під час повномасштабної війни NPL – позики клієнтів, які стикнулися з фінансовими складнощами через інші причини. 71% боржників і далі обслуговують кредити, значна частка яких реструктуризована.

* Ф1. значне пошкодження або знищення майна боржника; Ф2. вся або значна частини бізнесу боржника на територіях бойових дій або окупація; Ф3. банк не має належної інформації про боржника та його діяльність; Ф4. зниження внутрішнього попиту або складна кон'юнктура внутрішнього ринку; Ф5. втрата боржником ринків збуту; Ф6. незадовільний фінансовий стан боржника; ІП. інші причини.

Сектор прибутковий завдяки високим процентним доходам

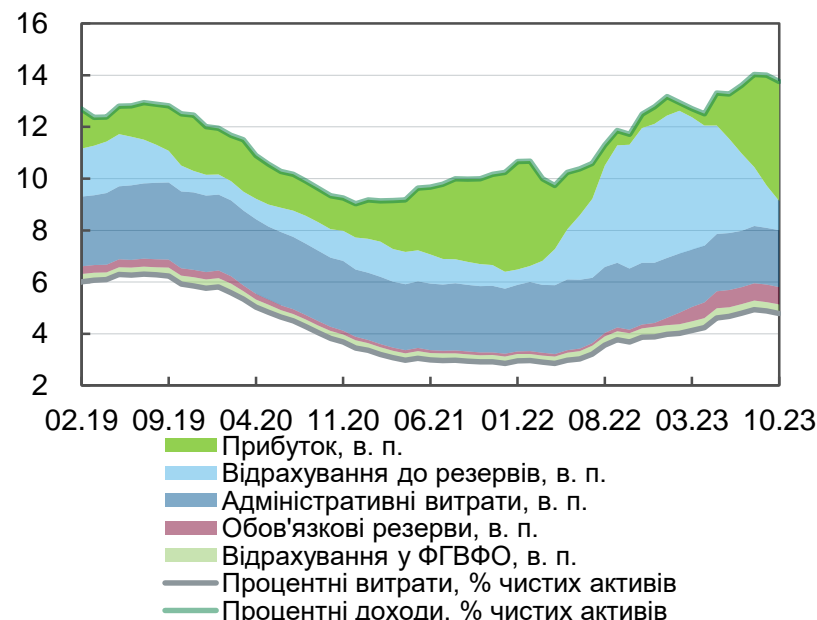
Розподіл банків за рентабельністю капіталу

Джерело: НБУ.

- Рентабельність капіталу сектору за 10 місяців 2023 року – 56% (приведена до річного виміру, до врахування підвищеної ставки податку на прибуток).
- Основа операційної ефективності і прибутковості – значний чистий процентний дохід. Чиста процентна маржа за десять місяців року сягає 8%.
- Зниження ринкових ставок ймовірно скорочуватиме маржу, однак її високий поточний рівень знижує ризики прибутковості для банків.

Дохідність активів та вартість зобов'язань банків, % річних

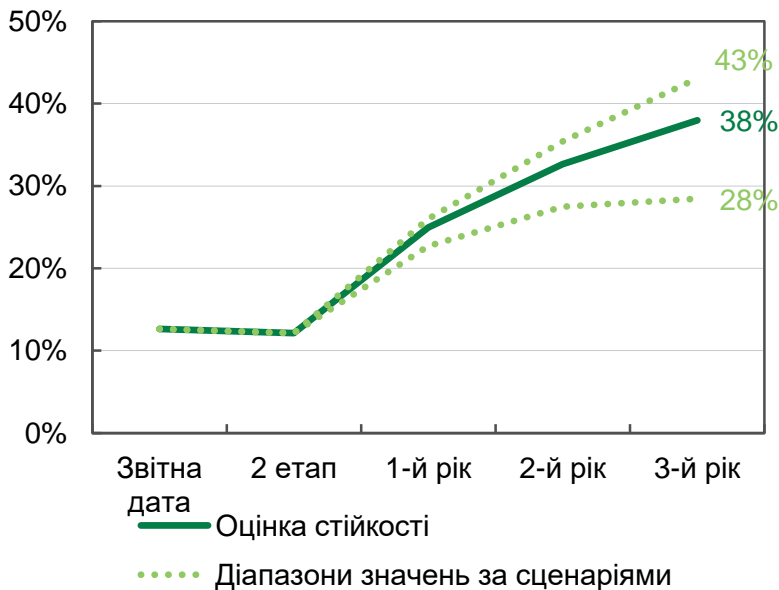

* Методологія розрахунку наведена у Звіті про фінансову стабільність, червень 2023, с. 33.

Джерело: НБУ.

Банки стійкі до ризиків, запас капіталу більшості достатній

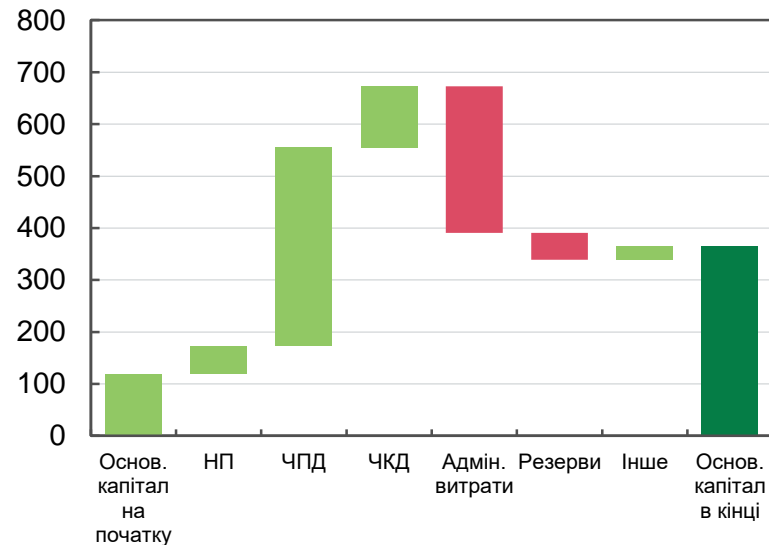
Достатність основного капіталу (НЗ) в прогнозних періодах за альтернативних сценаріїв*

* Два сценарії припускають удвічі менший або більший негативний вплив макроекономічних факторів на процентну маржу та коефіцієнти міграцій кредитів.

Джерело: НБУ.

Фактори зміни основного капіталу банків за результатами оцінки стійкості

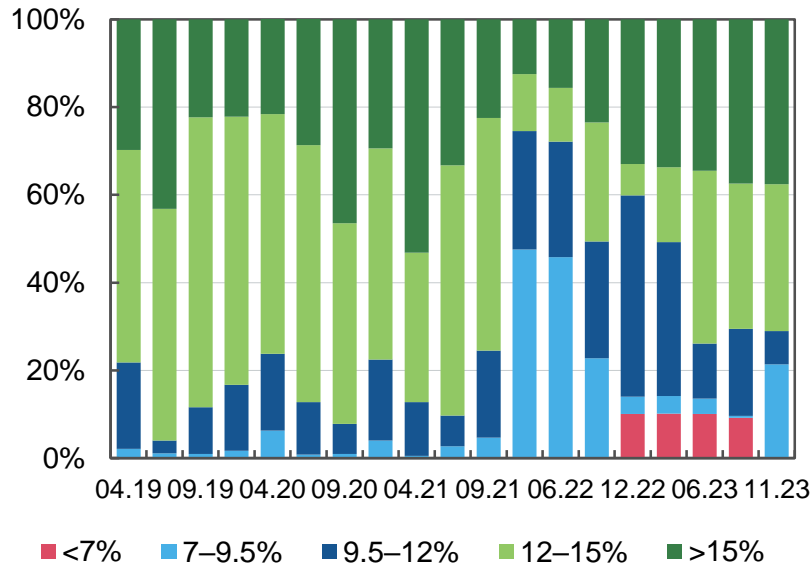
НП – нерозподілений прибуток, ЧПД – чистий процентний дохід, ЧКД – чистий комісійний дохід.

Джерело: НБУ.

- Цьогоріч оцінка стійкості проводилася для 20 банків лише за базовим, але консервативним сценарієм: припускалася реалізація кредитного ризику та зниження процентної маржі.
- Лише для 5 банків за результатами оцінки встановлено вищі за мінімальні рівні нормативів достатності капіталу, часто це наслідок задованих проблем банків.
- Навіть за більш консервативних припущень і з урахуванням нових факторів – відновлення вимоги до покриття операційного ризику та підвищення ставки податку – банки уникнуть ризиків достатності капіталу.

Достатність капіталу банків продовжує зростати

Розподіл достатності основного капіталу за часткою активів банків

Джерело: НБУ.

Пріоритетність напрямів використання накопичених прибутків банків

Порядок пріоритетності:

1. Покриття неочікуваних втрат від ризиків, що реалізуються під час війни
2. Виконання відтермінованих вимог до покриття капіталом ризиків:
 - операційного ризику в повній мірі (наразі банки тримають капітал на покриття 50% операційного ризику);
 - ринкового ризику (очікується запровадження вимог після тестового періоду);
 - 100% ваг ризику за валютними ОВДП (зараз з урахуванням коригуючих коефіцієнтів вага ризику становить 50%).
3. Виконання нових норм, затвердження яких планується у 2023–2024 роках, зокрема:
 - оновленої структури регулятивного капіталу;
 - оновлених ваг кредитного ризику окремих активів;
 - коефіцієнту левериджу.
4. Формування буферу консервації капіталу та буферу системної важливості.
5. Розподіл дивідендів

Джерело: НБУ.

- Банки мають значний запас капіталу, зокрема найважливішого – основного капіталу. Його достатність більше ніж удвічі перевищує нормативні значення.
- Підвищення податку на прибуток банків майже не матиме негайного впливу на обсяги основного капіталу банків. Проте безстрокове підвищення ставки до 25% сповільнить генерування банками прибутків та капіталу.
- Зважаючи на високий запас капіталу та результати оцінки стійкості, наступного року буде визначено строки активації буферів капіталу. Після цього можуть бути послаблені обмеження на розподіл капіталу, зокрема виплату дивідендів.

Рекомендації Національного банку

Рекомендації фінансовим установам

- Банкам із потребою в капіталі – розробити та виконувати плани капіталізації або реструктуризації.
- Урахувати очікувані зміни регуляторних вимог та результати оцінки стійкості у власних стратегіях.
- Дотримуватися правил відповідального кредитування.
- Надавачам небанківських фінансових послуг – пристосувати свою діяльність до вимог нового законодавства.

Рекомендації органам державної влади

- Зберігати високу динаміку виконання програми МВФ та домовленостей з іншими донорами і партнерами, зокрема для пришвидшення членства в ЄС.
- Підготувати концептуальний огляд програми “Доступні кредити 5-7-9%” та сфокусувати її.
- Ухвалити необхідні закони, зокрема про регулювання ФГВФО.

Плани НБУ

- Впроваджувати відтерміновані та нові регуляторні вимоги до капіталу.
- Надалі впроваджувати норми та регуляторні вимоги ЄС для банків.
- Удосконалювати регулювання та нагляд у небанківському фінансовому секторі, впроваджувати директиви ЄС для небанків.
- Посилити увагу до ризику третіх осіб.